Kristina Kallas
Haridus- ja Teadusministeerium
hm@hm.ee digiallkirja kuupäev nr 4-6.13.6/5

IDA-VIRUMAA KOHALIKE OMAVALITSUSTE JA TERVISHOIUASUTUSTE ÜHISPÖÖRDUMINE

Ettepanek vaimse tervise õdede väljaõppe korraldamiseks Ida-Virumaal

Lugupeetud haridus- ja teadusminister

Pöördume Teie poole Ida-Virumaa kohalike omavalitsuste, haiglate, tervisekeskuste ja kiirabiteenuse osutajate ühise ettepanekuga luua Ida-Virumaal kohapealne võimalus vaimse tervise õdede erialaseks väljaõppeks.

Meie pöördumise ajendiks on piirkonna pikaajaline vaimse tervise spetsialistide puudus, psühhiaatrilise abi piiratud kättesaadavus ning vajadus leida kestlikke lahendusi, mis aitaksid tagada Ida-Virumaa elanikele õigeaegse ja järjepideva vaimse tervise abi.

Psühhiaatrite nappus ei ole Ida-Virumaal uus probleem. Viimastel aastatel on piirkonna tervishoiuasutused pidanud üha enam kohandama oma töökorraldust olukorras, kus olemasolev spetsialistide arv ei vasta elanikkonna vajadustele. Psühhiaatrilise abi korralduses toimuvad muutused, sealhulgas Ahtme Haiglas statsionaarse psühhiaatrilise ravi kavandatav lõpetamine alates 31. märtsist 2027, muudavad olukorra kriitiliseks ning suurendavad vajadust tagada piirkonnas kättesaadav, järjepidev ja kvaliteetne ambulatoorne, statsionaarne ning kogukonnapõhine vaimse tervise abi.

Peame vältimatuks rõhutada, et vaimse tervise õdede väljaõppe toomine Ida-Virumaale ei ole üksnes hariduskorralduslik küsimus. See on otseselt seotud piirkonna elanike tervishoiuteenuste kättesaadavuse, ravijärjepidevuse ja tervishoiusüsteemi toimepidevusega.

Oleme olukorrale tähelepanu juhtinud juba 2024. aastal. Ida-Virumaa tervishoiuasutused on väljendanud vajadust kohaliku vaimse tervise õenduse õppe järele juba aprillis 2024, mil Narva Haigla kinnitas oma toetuskirjas, et psühhiaatriliste ambulatoorsete vastuvõttude arv oli vähenenud 6065 vastuvõtult 2022. aastal 4779 vastuvõtuni 2023. aastal. Haigla selgitas, et vähenemise põhjuseks ei olnud patsientide vajaduse kahanemine, vaid psühhiaatrilist abi pakkuvate spetsialistide puudus. Samal ajal ulatus psühhiaatri vastuvõtu ooteaeg üle poole aasta.

Narva Haigla tõi välja ka asjaolu, et piirkonnas töötavatel õdedel on piiratud võimalused minna erialaseks väljaõppeks Tallinnasse või Tartusse. Haigla siseküsitluse kohaselt oli juba 2024. aastal kümme õde valmis alustama vaimse tervise õe õpinguid, kui õpe toimuks kodupiirkonnas.

Samal aastal toetas algatust Tervisekeskus Corrigo, kelle andmetel toimus 2023. aastal 617 vaimse tervise õe individuaalvastuvõttu. Neist ligikaudu kümnendik puudutas alla 19-aastaseid patsiente, kuid asutuse hinnangul oli laste ja noorte tegelik vastuvõtuvajadus minimaalselt kolm korda suurem.

Ka Ida-Viru Keskhaigla juhtis 2024. aastal tähelepanu asjaolule, et vaimse tervise õdede leidmine ja hoidmine on eriti keeruline ning kohapealne õppevõimalus aitab parandada piirkonna tervishoiuasutuste värbamisvõimalusi.

Need pöördumised kinnitavad, et vajadus ei ole tekkinud üksiku asutuse huvist ega ajutisest tööjõuprobleemist. Tegemist on piirkondliku vajadusega, mida on väljendanud erinevad tervishoiuteenuste osutajad ning tervishoiutöötajad ise.

Kaks aastat hiljem peame vajalikuks jõuda vajaduse kirjeldamisest konkreetse lahenduse kavandamiseni.

Psühhiaatrite puudus mõjutab kogu piirkonna tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi

Vaimse tervise probleemidega inimesed ei pöördu abi saamiseks üksnes psühhiaatri poole. Sageli on nende esimeseks kontaktiks perearst või pereõde, haigla erakorralise meditsiini osakond, kiirabi, rehabilitatsioonimeeskond, tööandja või kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja.

Kui erialane abi ei ole õigel ajal kättesaadav, võib inimese seisund veelgi halveneda ning tema abivajadus suureneda. Vaimse tervise probleemidele lisanduvad siis raskused igapäevase toimetuleku, töötamise, õppimise, peresuhete ja sotsiaalse osalusega.

Selliste olukordade lahendamine nõuab üha enam tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna ühist sekkumist.

Piirkonna haiglate, tervisekeskuste, kiirabi ja kohalike omavalitsuste jaoks tähendab see vajadust tugevdada varajast märkamist, esmatasandi nõustamist, ravi toetavaid tegevusi ja järjepidevat toetust raviteekonnal.

Vaimse tervise õdedel on siin oluline roll. Oma pädevuse piires saavad nad hinnata inimese vaimse tervise seisundit ja abivajadust, nõustada patsiente ja nende lähedasi, toetada ravisoostumust, jälgida ravi kulgu ning teha koostööd arstide ja teiste spetsialistidega.

Vaimse tervise õed ei asenda psühhiaatreid ega lahenda iseseisvalt eriarstide puudust. Küll aga võimaldab nende pädevuse sihipärane rakendamine tugevdada meeskonnapõhist abi ning toetada patsiendi jõudmist õigel ajal sobiva spetsialisti juurde.

Olukorras, kus psühhiaatrite arvu kiire suurendamine ei ole realistlik, ei saa piirkond jääda ootama üksnes eriarstide järelkasvu. Vajame paralleelselt lahendusi, mida on võimalik rakendada olemasoleva õenduspersonali erialase pädevuse arendamise kaudu. Vaimse tervise abi arendamisel pööratakse riiklikul tasandil üha enam tähelepanu varajasele märkamisele, tõenduspõhistele sekkumistele ja abi kättesaadavusele. See suurendab vajadust vastava ettevalmistusega

spetsialistide järele ning rõhutab vaimse tervise õenduse pädevuse arendamise olulisust ka piirkondlikul tasandil. Kohapealne väljaõpe aitaks Ida-Virumaal tugevdada nii olemasolevaid vaimse tervise teenuseid kui ka valmisolekut tulevaste teenusemudelite rakendamiseks.

Kohapealne väljaõpe aitab ületada piirkondlikke takistusi

Ida-Virumaal töötab õdesid, kellel on erialane kogemus, soov oma teadmisi täiendada ning valmisolek panustada vaimse tervise teenuste arendamisse. Nende potentsiaali rakendamist piirab aga õppe geograafiline kättesaadavus.

Tallinnas või Tartus toimuvate õpingute ühendamine täiskoormusega töötamise ja perekondlike kohustustega võib osutuda keeruliseks. Regulaarne sõit teise Eesti piirkonda tähendab täiendavat aja- ja rahakulu ning võib saada õpingute alustamisel määravaks takistuseks.

Seejuures on oluline arvestada, et Ida-Virumaa tervishoiuasutustel ei ole võimalik loobuda korraga suure hulga õdede tööpanusest, et võimaldada neil pikema aja jooksul teises piirkonnas õppida.

Kohapealne või valdavalt Ida-Virumaal korraldatav õpe võimaldaks siduda õppimise senise töökohaga, kasutada piirkonna tervishoiuasutusi praktikabaasidena ning toetada omandatud teadmiste vahetut rakendamist igapäevatöös.

Samuti looks see eeldused piirkondliku vaimse tervise õenduse spetsialistide võrgustiku kujunemiseks.

Leiame, et hariduse piirkondlik kättesaadavus on oluline ka tervishoiutöötajate hoidmise seisukohalt. Kui õde saab omandada erialase pädevuse oma kodupiirkonnas ja näeb võimalust seda siin rakendada, on piirkonna tööandjatel paremad eeldused pakkuda talle pikaajalist erialast arengut ja tööd.

Vaimse tervise õdede vajadus ulatub haiglatest kaugemale

Peame oluliseks, et kavandatav väljaõpe ei lähtuks üksnes psühhiaatriaosakondade tööjõuvajadusest.

Vaimse tervise õenduse pädevust vajatakse järjest enam ka perearstikeskustes, ambulatoorses eriarstiabis, kogukonnapõhistes teenustes ning tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna koostöömeeskondades.

Eriti oluline on vaimse tervise probleemide varajane märkamine laste ja noorte, eakate, krooniliste haigustega inimeste ning sotsiaalselt haavatavate elanike seas.

Meie eesmärk ei ole üksnes koolitada juurde spetsialiste, vaid luua eeldused selleks, et vaimse tervise abi oleks inimesele lähemal, probleemid märgataks varem ning ravi ja toetavate teenuste vahel säiliks järjepidevus.

Ettepanek vaimse tervise õdede piirkondliku väljaõppe korraldamiseks

Mõistame, et erialase õppe korraldamine väljaspool kõrgkoolide tavapäraseid õppekohti eeldab õppekorralduslikke, akadeemilisi ja rahalisi kokkuleppeid ning erinevate osapoolte tihedat koostööd.

Seetõttu ei pea me piisavaks üksnes ettepanekut avada Ida-Virumaal uus õpperühm, vaid peame vajalikuks algatada riigi, tervishoiukõrgkoolide ja piirkondlike partnerite ühine koostööprotsess, mille tulemusena töötatakse välja Ida-Virumaa vajadustele vastav ning kehtivate kvalifikatsiooni- ja kvaliteedinõuetega kooskõlas olev lahendus.

Palume Haridus- ja Teadusministeeriumil koostöös Sotsiaalministeeriumi, Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli, Tartu Tervishoiu Kõrgkooli ning Ida-Virumaa partneritega:

1. Algatada Ida-Virumaal vaimse tervise õdede erialase väljaõppe korraldamise võimaluste hindamine, sealhulgas sobiva magistriõppe või muu kehtivate kvalifikatsiooninõuetega kooskõlas oleva õppevormi kaudu.
2. Koostöös tervishoiukõrgkoolidega hinnata eraldi Ida-Virumaa õpperühma moodustamise või hajutatud õppekorralduse võimalusi, mille puhul oluline osa kontaktõppest toimuks Ida-Virumaal ning ülejäänud õpe oleks võimaluse korral korraldatud paindlikult.
3. Kaasata Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit ja piirkonna tervishoiuasutused potentsiaalsete õppijate arvu, tööandjate vajaduste ning praktikavõimaluste kaardistamisse.
4. Hinnata koostöös asjaomaste osapooltega õppe rahastamise võimalusi, sealhulgas Õiglase Ülemineku Fondi hariduse, oskuste arendamise ja ümberõppe meetmete kasutamise võimalust, ning selgitada välja piirkondliku õppekorralduse rakendamiseks vajalikud tingimused ja ressursid.
5. Algatada kõigi asjaomaste osapoolte ühine töökohtumine, et arutada võimalikke lahendusi, määratleda osapoolte rollid ja vastutus ning leppida kokku edasised tegevused ja võimalik ajakava.

Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit on valmis toetama õppe ettevalmistamist ning koostöös huvitatud tervishoiuasutustega aitama kaardistada potentsiaalseid õppijaid, praktikavõimalusi ja kohalikke õppekorralduslikke võimalusi.

Oleme veendunud, et piirkondliku õppevõimaluse loomine eeldab Haridus- ja Teadusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, tervishoiukõrgkoolide ning kohalike partnerite tihedat koostööd ja ühist arusaama nii haridusvaldkonna võimalustest kui ka piirkonna tervishoiusüsteemi vajadustest.

Me ei saa lubada, et inimese võimalus saada vaimse tervise abi sõltub üksnes tema elukohast

Ida-Virumaa elanikel peab olema võimalus saada kvaliteetset ja õigeaegset vaimse tervise abi samadel põhimõtetel nagu teistes Eesti piirkondades.

Me ei eelda, et ühe õpperühma avamine lahendab kõik psühhiaatrilise abi kättesaadavusega seotud probleemid. Küll aga oleks see konkreetne ja pikaajalise positiivse mõjuga samm piirkonna vaimse tervise teenuste tugevdamisel ning vajalike spetsialistide järelkasvu tagamisel.

2024. aastal väljendasid Ida-Virumaa tervishoiuasutused valmisolekut ja vajadust sellise õppe järele. Täna pöördume Teie poole ühise ettepanekuga viia see algatus järgmisse etappi.

Palume käsitleda vaimse tervise õdede väljaõppe korraldamist Ida-Virumaal piirkondliku tervishoiu jätkusuutlikkuse seisukohalt olulise küsimusena ning algatada koos meiega konkreetse lahenduse väljatöötamine.

Loodame, et Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel ning koostöös Sotsiaalministeeriumi ja tervishoiukõrgkoolidega leitakse võimalus ühendada akadeemiline pädevus ja kogemus Ida-Virumaa tervishoiuasutuste praktiliste vajadustega.

Vaimse tervise abi kättesaadavuse parandamine algab ka sellest, et anname piirkonnas juba töötavatele õdedele võimaluse omandada vajalik erialane pädevus oma kodupiirkonnas.

Lugupidamisega

Ida-Virumaa kohalike omavalitsuste ja tervishoiuasutuste esindajad:

Tauno Võhmar, Alutaguse vallavanem (allkirjastatud digitaalselt)

Vallo Reimaa, Jõhvi vallavanem (allkirjastatud digitaalselt)

Evelyn Danilov, Kohtla-Järve linnapea (allkirjastatud digitaalselt)

Dmitri Dmitrijev, Lüganuse vallavanem (allkirjastatud digitaalselt)

Urbo Vaarmann, Narva Linnavolikogu esimees (allkirjastatud digitaalselt)

Maksim Iljin, Narva-Jõesuu linnapea (allkirjastatud digitaalselt)

Tõnis Kalberg, Sillamäe linnapea (allkirjastatud digitaalselt)

Tarmo Tohver, SA Ida-Viru Keskhaigla juhatuse esimees (allkirjastatud digitaalselt)

Üllar Lanno, SA Narva Haigla juhatuse liige (allkirjastatud digitaalselt)

Ivetta Sakkart, AS Karell Kiirabi juhatuse liige (allkirjastatud digitaalselt)

Hedi Reima, OÜ Järve Tervisekeskus SA juhatuse liige (allkirjastatud digitaalselt)

Merle Harjo, OÜ Corrigo tegevjuht (allkirjastatud digitaalselt)

Aleksei Detotšenko, Neeme Perearstide Keskuse esindaja (allkirjastatud digitaalselt)

Ljudmila Postolova, Iidla Perearstid keskuse esindaja (allkirjastatud digitaalselt)

Teadmiseks:

Sotsiaalministeerium
info@sm.ee

Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
info@ttk.ee

Tartu Tervishoiu Kõrgkool
tartuh@tartuh.ee